

חוברת תרגול – היסטוריה בעת החדשה: מנאורות לציונות

מהדורה למורה עולים חדשים

מהדורה למורה – מפתח תשובות

מטרות הדף:

- להכיר את רצף התקופות מהנאורות ועד הציונות ואת הקשרים ביניהן
- לזהות מושגי מפתח (אמנציפציה, השכלה, לאומיות, זרם ציוני) ולהסביר אותם במילים פשוטות
- לתרגל קריאת טקסט היסטורי קצר והפקת מידע ממנו
- לפתח יכולת דיון מכבד בסוגיה רגישה כמו אמונה בשואה

גרסת עולים חדשים – מילון מילים בראש הדף, משפטים קצרים ושפה פשוטה. אפשר לאפשר מילון אישי ועבודה בזוגות.

חלק א' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – שליפת מידע

1. ב – המאה ה-18
2. א – ג'ון לוק
3. א – טקסטיל

חלק ב' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – אמת או שקר

1. נכון – זהו עקרון הפרדת הרשויות מתוך 'רוח החוקים'
2. לא נכון – המהפכה התעשייתית החלה בבריטניה והתפשטה משם לארצות נוספות

חלק ג' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – השלמה והתאמה

1. האמנה החברתית
2. מנוע הקיטור
3. דרלינגטון

חלק ד' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – התאמת הוגים לרעיונות

1. ד (זכויות טבעיות: חיים, חירות ורכוש)
2. א (הפרדת רשויות)
3. ה (סובלנות דתית וחופש ביטוי)
4. ב (עריכת האנציקלופדיה)
5. ג (שיפור מנוע הקיטור)

חלק ה' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – הכרות ראשונה

1. נכון – כך מוגדר המושג - שחרור ושוויון זכויות.
2. לא נכון – היו הגבלות על עיסוקים, מסים מיוחדים ולעיתים חובת מגורים ברובע נפרד.

חלק ו' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – תרגול וזיהוי

1. א – יוסף השני, קיסר אוסטריה
2. ב – משה מנדלסון

חלק ז' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – השלמות

1. 1791
2. מעמד

חלק ח' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – התאמות

1. 1 – ג (1782)
2. 2 – א (1790)
3. 3 – ד (1791)
4. 4 – ב (1806)

חלק ט' – פרק 3 • התעוררות הלאומיות הערבית – הכרות עם המושגים והאירועים

1. ג – כ-400 שנה
2. ב – א-נהדה
3. א – בוטרוס אל-בוסתאני
4. א – מהפכת הטורקים הצעירים
5. ב – מנדטים

חלק י' – פרק 3 • התעוררות הלאומיות הערבית – התאמה ויישום

1. ד (שלב תרבותי של חידוש השפה והספרות הערבית)
2. ג (סופרים שהדגישו גאווה בשפה ובמורשת הערבית)
3. ה (הוגה שביקר את השלטון העות'מאני הריכוזי)
4. ב (מהפכת הטורקים הצעירים וחיזוק הטורקיפיקציה)
5. ו (פרץ המרד הערבי נגד העות'מאנים)
6. א (קיבלו מנדטים על ארצות ערביות אחרי המלחמה)

חלק י״א – פרק 3 • התעוררות הלאומיות הערבית – חשיבה ולמידה

1. כי הוא התמקד בשפה, בספרות, בעיתונים ובבתי ספר, ולא בדרישות מדיניות כמו עצמאות או ייצוג
2. כי אחריה התחזקה מדיניות ריכוזית וטורקיפיקציה שפגעה בזהות הערבית, ובתגובה קמו אגודות ותנועות לאומיות ערביות
3. תשובה פתוחה: אפשר לציין שההתעוררות התרבותית יצרה תחושת זהות וגאווה משותפת, שעליה נבנתה אחר כך הדרישה המדינית לעצמאות ולמרד

חלק י״ב – פרק 4 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – זיהוי ועובדות

1. ב – בנימין זאב הרצל
2. ב – אחד העם
3. ג – המזרחי
4. ב – בארבע ערי הקודש
5. ב – מכירה סמלית של הקרקע לנוכרי

חלק י״ג – פרק 4 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – התאמה בין זרם לרעיון

1 – ד (הכרה בינלאומית ('צ'רטר') לפני התיישבות רחבה)
2 – ה (התחלה מיידית בעלייה וברכישת קרקעות)
3 – א (מרכז רוחני ותרבות עברית מתחדשת)
4 – ג (שילוב בין תורה ועבודה)
5 – ב (ייצוג היהדות החרדית, לא תמיד בזרם הציוני)

חלק י״ד – פרק 4 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – חשיבה וניתוח

1. הרצל התמקד בפעולה מדינית מהירה והכרה בינלאומית; אחד העם ראה בבעיה משבר תרבותי וזהותי וביקש קודם לחדש את התרבות העברית.
2. למשל ויכוח על שמירת שבת בפומבי, ושאלת עבודת האדמה בשנת שמיטה (היתר המכירה).
3. הוא ניסה ליצור פשרה בנושאי שבת, כשרות, נישואין וחינוך בין דתיים לחילונים; תשובה פתוחה הדורשת נימוק.

חלק ט״ו – פרק 5 • זיכרון החורבן לדורותיו – הכרת העובדות

1. נכון – בסוף המרד הגדול (66–73) כבש טיטוס את ירושלים ושרף את המקדש.
2. לא נכון – על פי האגדה הוא הוצא מהעיר בארון מתים, כדי לחמוק מהמצור.

חלק ט״ז – פרק 5 • זיכרון החורבן לדורותיו – הכרת העובדות (המשך)

1. א – טיטוס
2. א – תן לי יבנה וחכמיה

חלק י״ז – פרק 5 • זיכרון החורבן לדורותיו – הבנה ויישום

1. שנאת חינם
2. יבנה

חלק י״ח – פרק 5 • זיכרון החורבן לדורותיו – התאמה

1 – ב (יום צום לזכר חורבן שני בתי המקדש)
2 – א (ביקש מהשליט הרומי לקבל את יבנה)
3 – ד (מה שאירע בפועל בעבר)
4 – ג (אגדה שמראה איך עלבון הוביל לאסון גדול)

חלק י״ט – פרק 6 • דף שיח: אמונה בשואה ואחריה – כללי השיח

1. לא נכון – בדף נכתב שאין תשובה נכונה אחת, יש עמדות, רגשות ושאלות שונים
2. נכון – אחד מכללי השיח הוא שהשיתוף הוא בחירה אישית
3. לא נכון – הכלל אומר שמה שנאמר בכיתה נשאר בכיתה
4. לא נכון – הכלל אומר להקשיב עד הסוף, בלי לקטוע ובלי לשפוט
5. נכון – זהו אחד מכללי השיח המפורשים בדף

חלק כ׳ – פרק 6 • דף שיח: אמונה בשואה ואחריה – מה אמרו בעדויות

1. נשאר בכיתה
2. מוותר/ת
3. רב
4. מנהגים
5. בסדר

כרטיס יציאה – מה לחפש

- הסבר מדויק המבחין בין מושג לזכויות אזרחיות לבין תנועה תרבותית-חינוכית
- סדר כרונולוגי נכון עם הסבר קצר לקשר בין התקופות
- התייחסות לריבוי עמדות ולכבוד הדדי, בלי שיפוטיות

טיפים להפעלה:

- אפשר לחלק את הפרקים על פני כמה שיעורים, פרק אחד או שניים בכל פגישה
- לפני פרק השיח על אמונה בשואה מומלץ להזכיר את כללי השיח ולתת זמן ביטוי חופשי
- לתלמידים מתקשים אפשר להשתמש בגרסת עולים עם עברית פשוטה ומילון בהקשה
- לסיום החוברת כדאי לחזור על ציר הזמן המלא ולבקש מהתלמידים לקשר בין הפרקים

חוברת תרגול – היסטוריה בעת החדשה: מנאורות לציונות

היסטוריה בעת החדשה – מנאורות לציונות

חט״ב · עולים חדשים

תוכן החוברת

1. פרק 1 – עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית
2. פרק 2 – אמנציפציה והשכלה יהודית
3. פרק 3 – התעוררות הלאומיות הערבית
4. פרק 4 – זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב
5. פרק 5 – זיכרון החורבן לדורותיו
6. פרק 6 – דף שיח: אמונה בשואה ואחריה

שם: _____ כיתה: _____

יצרה: רוית ראש בן ישי

חוברת תרגול – היסטוריה בעת החדשה: מנאורות לציונות

חוברת התלמיד/ה עולים חדשים

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

בחוברת יש שישה פרקים. עוברים לפי הסדר. קוראים, עונים, ובסוף בודקים את התשובות.

📖 מילון קטן:

נאורות	אמונה בכוח התבונה של האדם להבין ולשפר את העולם
אמנציפציה	מתן שוויון זכויות אזרחי ופוליטי ליהודים
השכלה (הסכלה יהודית)	תנועה שרצתה לחבר בין היהדות לתרבות האירופית המודרנית
מהפכה תעשייתית	מעבר מייצור ידני לייצור במכונות ובמפעלים
א-נהדה	התעוררות תרבותית ערבית במאה ה-19
ציונות מדינית	זרם שהוביל הרצל, שהדגיש הכרה בינלאומית לפני התיישבות
ציונות רוחנית	זרם של אחד העם שרצה מרכז תרבותי עברי בארץ ישראל
זיכרון קולקטיבי	מה שעם בוחר לזכור ולהנחיל, להבדיל מהעובדות ההיסטוריות
סטטוס קוו	הסכם על יחסי דת ומדינה ביישוב לפני קום המדינה
יישוב ישן וחדש	הקהילות היהודיות שחיו בארץ לפני הציונות לעומת מתיישבי העלייה

1 חלק א' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – שליפת מידע

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מתי הייתה הנאורות?

א) המאה ה-15 ב) המאה ה-18 ג) המאה ה-20 ד) ימי הביניים

2. מי דיבר על זכויות טבעיות?

א) ג'ון לוק ב) וולטר ג) דני דידרו ד) אייזק ניוטון

3. מה יוצרו קודם במכונות?

א) טקסטיל ב) מזון ג) בנייה ד) תחבורה ימית

2 חלק ב' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – אמת או שקר

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	מונטסקייה הציע לחלק את השלטון לשלוש רשויות: מחוקקת, מבצעת ושופטת	☐	☐
2	המהפכה התעשייתית החלה בצרפת ורק אחר כך הגיעה לבריטניה	☐	☐

3 חלק ג' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – השלמה והתאמה

השלימו את המילה החסרה.

1. ז'אן-ז'ק רוסו כתב את הספר _____ שבו טען שהריבונות שייכת לעם

2. ג'יימס וואט שיפר את ה_____ שהפעיל מכונות ורכבות

3. מסילת הברזל הראשונה לנוסעים נפתחה בין העיר סטוקטון לעיר _____

4 חלק ד' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – התאמת הוגים לרעיונות

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. ג'ון לוק	___	**א.** הפרדת רשויות
2. מונטסקייה	___	**ב.** עריכת האנציקלופדיה
3. וולטר	___	**ג.** שיפור מנוע הקיטור
4. דני דידרו	___	**ד.** זכויות טבעיות: חיים, חירות ורכוש
5. ג'יימס וואט	___	**ה.** סובלנות דתית וחופש ביטוי

5 חלק ה' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – הכרות ראשונה

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	אמנציפציה פירושה מתן שוויון זכויות אזרחיות ופוליטיות ליהודים.	☐	☐
2	לפני האמנציפציה יכלו היהודים באירופה לעסוק בכל עיסוק וללא הגבלות מגורים.	☐	☐

6 חלק ו' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – תרגול וזיהוי

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מי כתב מסמך שהקל על חיי היהודים ב-1782?

(א) יוסף השני, קיסר אוסטריה (ב) נפוליאון בונפרטה (ג) הרוזן קלרמון-טונר (ד) משה מנדלסון

2. מי ייסד את תנועת ההשכלה בברלין?

(א) ג'ון לוק (ב) משה מנדלסון (ג) וולטר (ד) מונטסקייה

7 חלק ז' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – השלמות

השלימו את המילה החסרה.

1. בשנת _____ קיבלו כל יהודי צרפת שוויון זכויות מלא.

2. בשנת 1789 התקיים באספה הלאומית הצרפתית ויכוח סוער על _____ היהודים.

8 חלק ח' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – התאמות

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. כתב הסובלנות של יוסף השני	____	**א.** 1790
2. שוויון ליהודים הספרדים-פורטוגזים בצרפת	____	**ב.** 1806
3. שוויון מלא לכל יהודי צרפת	____	**ג.** 1782
4. אספת הנכבדים שכינס נפוליאון	____	**ד.** 1791

9 חלק ט' – פרק 3 • התעוררות הלאומיות הערבית – הכרות עם המושגים והאירועים

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. כמה שנים שלטו העות'מאנים בארצות ערביות?

(א) כ-100 שנה (ב) כ-200 שנה (ג) כ-400 שנה (ד) כ-600 שנה

2. מה היה השם של השלב הראשון, התרבותי?

(א) הנהדה הלאומית (ב) א-נהדה (ג) הטורקים הצעירים (ד) המרד הגדול

3. מי הדגיש גאווה בשפה הערבית?

(א) בוטרוס אל-בוסתאני (ב) בנימין זאב הרצל (ג) ג'ון לוק (ד) ג'יימס וואט

4. איזה אירוע חשוב קרה ב-1908?

(א) מהפכת הטורקים הצעירים (ב) המרד הערבי (ג) כיבוש ירושלים (ד) הקונגרס הציוני הראשון

5. מה קיבלו בריטניה וצרפת אחרי המלחמה?

(א) עצמאות מלאה לערבים (ב) מנדטים (ג) המשך שלטון עות'מאני (ד) שותפות עם רוסיה

10 חלק י' – פרק 3 • התעוררות הלאומיות הערבית – התאמה ויישום

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. א-נהדה	____	**א.** קיבלו מנדטים על ארצות ערביות אחרי המלחמה
2. בוטרוס אל-בוסתאני ונאסיף אל-יאזג'י	____	**ב.** מהפכת הטורקים הצעירים וחיזוק הטורקיפיקציה
3. עבד אל-רחמן אל-כואכבי	____	**ג.** סופרים שהדגישו גאווה בשפה ובמורשת הערבית
4. 1908	____	**ד.** שלב תרבותי של חידוש השפה והספרות הערבית
5. 1916	____	**ה.** הוגה שביקר את השלטון העות'מאני הריכוזי
6. בריטניה וצרפת	____	**ו.** פרץ המרד הערבי נגד העות'מאנים

11 חלק י"א – פרק 3 • התעוררות הלאומיות הערבית – חשיבה ולמידה

ענו בקצרה.

1. הסבירו במילים שלכם למה השלב הראשון של ההתעוררות הערבית נקרא תרבותי ולא פוליטי.

2. מדוע מהפכת הטורקים הצעירים ב-1908 חיזקה בסופו של דבר את הלאומיות הערבית, למרות שבתחילה עוררה תקוות לשינוי?

3. מה הקשר, לדעתכם, בין ההתעוררות התרבותית (א-נהדה) לבין פריצת המרד הערבי ב-1916? נמקו בקצרה.

12 חלק י"ב – פרק 4 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – זיהוי ועובדות

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מי כינס את הקונגרס הציוני הראשון?

א) אחד העם ב) בנימין זאב הרצל ג) חיים ויצמן ד) הרב קוק

2. מי רצה מרכז תרבותי ולא מדינה מיד?

א) הרצל ב) אחד העם ג) ז'בוטינסקי ד) ריינס

3. איך קראו לתנועה של הרב ריינס?

א) אגודת ישראל ב) הפועל המזרחי ג) המזרחי ד) פועלי ציון

4. איפה גר רוב היישוב הישן?

א) בקיבוצים בצפון ב) בארבע ערי הקודש ג) במושבות חקלאיות ד) בתל אביב

5. מה אפשר לחקלאים להמשיך לעבוד בשמיטה?

א) איסור מוחלט על עבודת האדמה ב) מכירה סמלית של הקרקע לנוכרי ג) מכירת קרקעות לערבים

ד) ביטול שמירת השמיטה

13 חלק י"ג – פרק 4 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – התאמה בין זרם לרעיון

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. ציונות מדינית (הרצל)	___	**א.** מרכז רוחני ותרבות עברית מתחדשת

2. ציונות מעשית	___	**ב.** ייצוג היהדות החרדית, לא תמיד בזרם הציוני
3. ציונות רוחנית (אחד העם)	___	**ג.** שילוב בין תורה ועבודה
4. המזרחי (ציונות דתית)	___	**ד.** הכרה בינלאומית ('צ'רטר') לפני התיישבות רחבה
5. אגודת ישראל	___	**ה.** התחלה מיידית בעלייה וברכישת קרקעות

14 חלק י"ד – פרק 4 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – חשיבה וניתוח

ענו בקצרה.

1. הסבירו במילים שלכם/ן מה ההבדל בין הגישה של הרצל (ציונות מדינית) לגישה של אחד העם (ציונות רוחנית).

2. מדוע נוצר מתח בין 'היישוב הישן' ל'יישוב החדש'? הביאו שתי דוגמאות מהטקסט.

3. מה ניסה מכתב הסטטוס קוו מ-1947 להשיג, ולדעתכם האם פתרון כזה יכול להחזיק לאורך זמן? נמקו.

15 חלק ט"ו – פרק 5 • זיכרון החורבן לדורותיו – הכרת העובדות

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	בשנת 70 לספירה חרב בית המקדש השני בידי הצבא הרומי.	☐	☐
2	רבן יוחנן בן זכאי יצא מירושלים הנצורה ברכב מלכותי בליווי חיילים.	☐	☐

16 חלק ט"ז – פרק 5 • זיכרון החורבן לדורותיו – הכרת העובדות (המשך)

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. איזה שם קשור לכיבוש ירושלים?

א) טיטוס ב) יוליוס קיסר ג) נפוליאון ד) הרצל

2. מה הוא ביקש כדי להציל את לימוד התורה?

א) תן לי יבנה וחכמיה ב) תן לי את ירושלים ג) תן לי צבא גדול ד) תן לי כסף רב

17 חלק י"ז – פרק 5 • זיכרון החורבן לדורותיו – הבנה ויישום

השלימו את המילה החסרה.

1. לפי התלמוד, בית המקדש השני חרב בעיקר בגלל _____ .

2. אחרי החורבן הפכה _____ למרכז של לימוד תורה ופסיקה הלכתית.

18 חלק י"ח – פרק 5 • זיכרון החורבן לדורותיו – התאמה

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. תשעה באב	___	**א.** ביקש מהשליט הרומי לקבל את יבנה
2. רבן יוחנן בן זכאי	___	**ב.** יום צום לזכר חורבן שני בתי המקדש
3. היסטוריה	___	**ג.** אגדה שמראה איך עלבון הוביל לאסון גדול
4. קמצא ובר קמצא	___	**ד.** מה שאירע בפועל בעבר

19 חלק י"ט – פרק 6 • דף שיח: אמונה בשואה ואחריה – כללי השיח

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	בדף השיח יש תשובה אחת נכונה לשאלת האמונה בשואה	☐	☐
2	מותר לתלמיד או לתלמידה לומר שהם מוותרים על שיתוף הפעם	☐	☐
3	מה שנאמר בשיעור אפשר לספר לכל מי שרוצים מחוץ לכיתה	☐	☐
4	לפי כללי השיח, מותר לקטוע מישהו שמדבר כדי להגיד את הדעה שלנו	☐	☐
5	בדף מכבדים גם מי שמאמינים וגם מי שאינם מאמינים	☐	☐

20 חלק כ' – פרק 6 • דף שיח: אמונה בשואה ואחריה – מה אמרו בעדויות

השלימו את המילה החסרה.

1. כלל השיח אומר שמה שנאמר בכיתה _____

2. מותר לומר 'אני _____ הפעם' כשלא רוצים לשתף

3. בעדות הקצרה שבדף, ניצול שואה שהיה ל _____ מספר איך ראה את האמונה שלו בתקופת השואה

4. בעדות העוסקת בשמירה על מנהג, ניצולה מספרת איך משפחתה שמרה על _____ דתיים במחנות למרות הקושי

5. מי שמרגיש צורך לצאת לרגע מהשיעור או לדבר עם מבוגר, זה _____

כרטיס יציאה

האם אני יכול/ה להסביר במילים שלי מה זו אמנציפציה ובמה היא שונה מהשכלה?

האם אני יכול/ה לסדר בציר זמן את הנאורות, המהפכה התעשייתית, ההשכלה והציונות?

האם אני מבין/ה למה אין תשובה אחת נכונה לשאלת האמונה בשואה?

איך הרגשתי בשיעור? ☹ 😐 🙂 😀